

The theoretical reason of forming experiment, organizing forms, principles and technique content are represent. Psycho-pedagogical conditions for achievements of special education positive results are described. Main directions end stages of primary school teachers' special-pedagogical competence formation are determined, the research results of experimental work are generalized, effectiveness of proposed technique is confirmed statistically. The practicability and effectiveness of proposed technique of regular primary school teachers' special educational competence formation is proven.

The problematic issues in the field of inclusive education for children with disabilities in integrated schools, the modern experience of educational integration in Ukraine and abroad, analysis and synthesis of training and methodological support of inclusive education, the study of sensory characteristics of inclusive classes, organization and methodological support of the process of touch education for children with disabilities in inclusive education curriculum are developed.

Key words: special educational competence, primary school teacher, inclusive education, children with special needs, technique, special educational conditions.

DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2019.37.05

УДК: 81'221.4

Горлачов О. С., a.gorlachev@ukr.net

ТЕОРІЯ МІМІКО-ЖЕСТОВОГО МОВЛЕННЯ ТА СУРДОПЕРЕКЛАДУ В СТРУКТУРІ ФОРМУВАННЯ ТОЧНОСТІ СЕМАНТИЧНИХ ЗНАЧЕНЬ

Висвітлено особливості використання дактильного, міміко-жестового мовлення та сурдоперекладу в структурі спеціального, інтегрованого та інклюзивного навчання дітей з порушеннями слуху, зокрема розкрито здійснений порівняльний аналіз формування точності семантичних значень в процесі невербальної комунікації. Описано проблему таких специфічних форм комунікації, як дактильне та міміко-жестове мовлення в структурі спілкування осіб з порушенням слуху, та здійснений системний аналіз особливостей використання в навчально-виховному процесі дітей з порушеннями слуху дактильного та міміко-жестового мовлення з вихідних позицій науки в форматі Нової української школи. Окреслено, на основі проведених психолого-педагогічних та лінгвістичних досліджень, специфіку міміко-жестового мовлення на засадах функціонально-структурних компонентів мовленнєвої основи. Розкрито теорія міміко-жестового мовлення та сурдоперекладу, що базується на основі власне специфічних особливостях кінетики, семантики, лексики, граматики, морфології та синтаксису.

Ключові слова: дактильне мовлення, міміко-жестове мовлення, сурдопереклад, міжособистісна комунікація, спілкування, семантика, особи з порушеннями слуху.

На сьогодні в галузі освіти України відбуваються значні перетворення внаслідок реформування освітнього простору та створення Нової української школи. Здійснюючи розбудову сучасної національної освіти в форматі Нової української школи увага наукової спільноти спрямовується на існуючі різновекторні системи навчання дітей з порушеннями слуху, які ґрунтуються на гуманістичних основах розвитку, соціалізації та інтеграції нечуючих в оточуючий соціум. Зокрема, основними напрямками освіти, що є доступними для глухих та слабочуючих дітей, в тій чи іншій мірі, виділяються: спеціальне, інтегроване й інклюзивне навчання.

Спеціальна освіта дітей з порушеннями слуху має значний теоретичний та практичний доробок, так як пройшла досить тривалий час становлення, розвитку і апробації своєї доцільності й ефективності. Спеціальна освіта за весь період свого існування довела свою практичну дієвість й досі здійснює позитивний вплив, як на загальний, так і на інтелектуальний розвиток глухих та слабочуючих дітей. Однією з особливостей в галузі спеціальної освіти дітей з порушеннями слуху виступає феномен дактильного, міміко-жестового мовлення та сурдоперекладу, тому що в процесі міжособистісної комунікації, як провідний засіб спілкування, особи з порушеннями слуху використовують дактильне та міміко-жестове мовлення, а в процесі отримання та передачі інформації – сурдопереклад [1].

Дактильне та міміко-жестове мовлення є специфічними засобами невербальної комунікації осіб з порушеннями слуху між собою та з людьми, які оволоділи даними формами мовлення. Функціонують дактильне та міміко-жестове мовлення на кінетичній основі і створюють основу розвитку, культури та

менталітету осіб з порушеннями слуху.

Сурдопереклад відбувається на основі дактильного та міміко-жестового мовлення. Під час сурдоперекладу за допомогою дактилології передаються новоутворені, специфічні, невідомі нечуючим слова, а також назви, аббревіатури, прізвища, імена тощо, що не мають відповідного жестового позначення слова [1]. Міміко-жестове мовлення хоча й не передає повною мірою такі мовні закономірності як узагальнення, точність, детальність, логіку, але виступає основою сурдоперекладу, оскільки складає його фактичну знакову базу.

Якщо під час дактилювання відбувається політерна передача змісту інформації, то при застосуванні міміко-жестового мовлення нівелюються всі правила семантики, лексики, граматики, морфології та синтаксису звукової словесної мови, а відбувається передача певного повідомлення специфічним невербальним блоком інформації.

Міміко-жестове мовлення, як знакова форма, є допоміжним засобом передачі інформації особам з порушеннями слуху, так як міміко-жестове мовлення не зберігає форми видозміни частин мови, які позначені жестом. Під час невербального спілкування засобами міміко-жестового мовлення порядок побудови жестової фрази є дуже специфічним і в більшості випадків не співпадає з послідовністю слів словесної мови, так як міміко-жестове мовлення має гнучкий порядок розташування жестів і потребує того, аби частини речення виконували функцію повідомлення теми та головного завдання, а не лише граматичні функції (представляли підмет і присудок), як це має місце у вербальній мові. Приклади передачі словесних речень за допомогою міміко-жестового мовлення передано на рисунках 1-3.

Речення української словесної мови	Речення міміко-жестового мовлення
Скоро я отримаю відпустку.	«Я» — «відпустка» — «швидко».

Рис. 1. Граматична деструктуризація міміко-жестового мовлення.

На рис. 1 представлено речення передане за допомогою словесної мови і його відповідник в міміко-жестовому мовленні осіб з порушеннями слуху. Тобто, з наведеного на рис. 1 простежується одна з головних особливостей міміко-жестового мовлення осіб з порушеннями слуху, яка стосується процесу спрощеності всього інформаційного матеріалу переданого нечуючими за допомогою даної форми мовлення. Так, речення словесної мови «Скоро я отримаю відпустку» буде передаватись в міміко-жестовому мовленні лише трьома жестовими позначеннями слова і у відповідному специфічному порядку: спочатку буде зображено жест «Я», потім жест «відпустка» і на сам кінець – жест «швидко», що в розумінні особи з порушеннями слуху, за допомогою своєрідного жестового блоку, сформулює інформаційне повідомлення про відпустку, що в найближчому часі планується людиною.

Також, для прикладу наводимо і наступне речення словесної мови, подане на рис. 2, що має специфічний жестовий відповідник в процесі спілкування осіб з порушеннями слуху за допомогою міміко-жестового мовлення.

Речення української словесної мови	Речення міміко-жестового мовлення
Сьогодні я прийду до тебе в гості.	«Я» — «гості».

Рис. 2. Граматична деструктуризація міміко-жестового мовлення.

Отже, на рис. 2 представлено і наступне словесне речення з порівнянням відтворення його за допомогою міміко-жестового мовлення. Так, словесне речення «Сьогодні я прийду до тебе в гості» буде передане засобами міміко-жестового мовлення, своєрідним жестовим блоком, таким чином: спочатку особа з порушеннями слуху відтворить жест «Я», а потім додасть наступний жест «гості», який в просторовому вимірі буде спрямований від адресанта до адресата. Відповідно нечуючий адресат сприйме звернену до нього інформацію на свою користь і зрозуміє дане повідомлення відтворене адресантом.

Також специфічно буде здійснено переклад наступного речення словесної мови засобами міміко-жестового мовлення (див. рис. 3).

Речення української словесної мови	Речення міміко-жестового мовлення
Зліва від вікна стоїть холодильник.	«Вікно» — «холод» — «шафа».

Рис. 3. Граматична деструктуризація міміко-жестового мовлення.

Приклад відтворення речення словесної мови і його відповідник в міміко-жестовому мовленні осіб з порушеннями слуху подано на рис. 3. Даний приклад наочно відображає семантичну, морфологічну, лексичну, граматичну та синтаксичну особливість міміко-жестового мовлення осіб з порушеннями слуху. Так словесне речення «Зліва від вікна стоїть холодильник» передається в процесі невербального спілкування нечуючих осіб набором, тобто смисловим жестовим блоком: спочатку глухий покаже жест «Вікно», лише не в класичній формі вираження, локалізації жесту з правої сторони від тулуба мовця, а в районі лівої частини тіла, ніби вказуючи на те, що дія відбувається саме зліва; потім буде показано жест «холод», що в даному випадку є основною характерологічною ознакою такого предмету як холодильник і, на сам кінець, жестової фрази буде зображено обриси верхньої частини і стінок шафи відповідного об'єму і величини, що уявляється нечуючим мовцем, тобто так відтворюється жест «шафа». Даний набір жестових позначень слова і сформує мисленнєвий образ зазначеного вище речення, що передається від адресанта до адресата засобами міміко-жестового мовлення.

Отже, в комунікативній діяльності осіб з порушеннями слуху за допомогою міміко-жестового мовлення майже не можливо використати складні речення, тому що побутові теми не стимулюють цей процес. За допомогою міміко-жестового мовлення може здійснюватись успішно спілкування на побутові та особисті теми. Обговорення будь-якої ситуації під час міжособистісних взаємин осіб з порушеннями слуху ґрунтується в міміко-жестовому мовленні на простих, конкретних ситуаціях, які і позначаються знаками за специфічним використанням синтаксису, морфології, семантики, лексики і граматики, які є суттєво відмінними від відповідних засобів словесної мови.

Відповідно ще свого часу видатні сурдопедагоги Н. Г. Морозова [3] і Ж. І. Шиф [2] наголошували на тому, що діти з порушеннями слуху, у яких вихідним у навчанні слугувало міміко-жестове мовлення, при написанні речень і текстів передавали абсолютну структуру засвоєного міміко-жестового мовлення, яке повністю змінювало смисл даних речень та текстів. Саме тому, українська сурдопедагогічна наука надає перевагу словесному методу навчання дітей з порушеннями слуху у порівнянні із жестовим методом. Саме на основі словесної мови, а не дактильного та міміко-жестового мовлення, відбувається повноцінний загальний та інтелектуальний розвиток осіб з порушеннями слуху. Відповідно за теорією компенсації М. Д. Ярмаченка [4], навчально-виховний процес в спеціальному освітньому закладі для дітей з порушеннями слуху повинен розширювати сферу спілкування глухих і слабочуючих дітей, збагачувати її зміст, встановлювати особисті та ділові стосунки, як між самими нечуючими учнями, між учнями та сурдопедагогами, між особами з порушеннями слуху і оточуючим соціумом тощо.

Саме тому, рівень володіння міміко-жестовим мовленням кожним сурдопедагогом і особою, яка безпосередньо здійснює навчально-виховний процес щодо дитини з порушеннями слуху (на сьогодні окрім сурдопедагога ще й асистент вчителя інклюзивного закладу освіти), апріорі має бути досконалим і має ґрунтуватись на усвідомленні його структури, особливостей, мовленнєвих закономірностей та специфіки застосування, а відтак має володіти і застосовувати корекційно вивірені методи теоретичного та системного аналізу міміко-жестового мовлення й, відповідно, сурдоперекладу.

Проведені нами психолого-педагогічні та лінгвістичні дослідження дактильного, міміко-жестового мовлення та сурдоперекладу в структурі спеціального та інтегрованого й інклюзивного навчання доводять:

1. В системі спеціальної освіти дактильне та міміко-жестове мовлення використовується після використання всіх освітніх можливостей словесної мови та з метою допомоги і додаткового пояснення переданої інформації. Зокрема, дактильне та міміко-жестове мовлення виступають завжди як допоміжні форми спілкування.

2. В спеціальній освіті метою сурдоперекладу виступає умова якнайточнішого ознайомлення нечуючого адресата зі змістом інформаційного, навчального тощо словесного повідомлення. Так як інформація, що підлягає такому сурдоперекладу має точно передаватись за змістом, за для усунення перекозень смислу, неточностей і домислів.

3. В системі інклюзивного навчання дактильне, міміко-жестове мовлення та сурдопереклад використовується лише для пришвидшення та спрощення передачі навчальної інформації без урахування рівня розуміння переданої інформації і без зацікавленості у точності розуміння та засвоєння даної інформації учнями з порушеннями слуху.

4. В системі інклюзивного навчання дактильне, міміко-жестове мовлення та сурдопереклад має фрагментарний, беззмістовний, характер настановування на певну думку, яка не завжди засвоюється учнями з порушеннями слуху правильно.

Отже, з метою забезпечення повноцінного корекційно спрямованого навчально-виховного процесу в інклюзивному закладі освіти стосовно дітей з порушеннями слуху сурдопедагог чи асистент вчителя, тобто особи, які безпосередньо здійснюють навчально-виховний процес щодо дитини з порушеннями слуху, мають володіти всіма сурдопедагогічними компетенціями. Тобто, усталеною науковою термінологією й базовими знаннями з певної галузі наук, інформація з якої підлягає сурдоперекладу, знати психологічні особливості дітей з порушеннями слуху, їх культуру і менталітет, а також необхідно вміти передбачати як діти з порушеннями слуху сприйматимуть інформацію передану за допомогою сурдоперекладу й вміти її адаптувати залежно від рівня освіченості адресатів, мати великий словниковий запас, знати значення почутих слів і вміти підбирати необхідні жести, які якнайповніше донесуть до розуміння глухим та слабочуючим зміст інформації, що передається тощо.

Отже, підсумовуючи все вищевикладене стосовно дактильного, міміко-жестового мовлення та сурдоперекладу в структурі спеціального й інклюзивного навчання необхідно зазначити, а саме:

По-перше, в середовищі фахівців та науковців сурдопедагогів відзначається однотайність у тому, що дактильне та міміко-жестове мовлення виступають провідними засобами лише в процесі міжособистісного спілкування в мікросоціумі осіб з порушеннями слуху, а не в навчально-виховному процесі.

По-друге, в процесі комунікації в макросоціумі чуючих людей особи з порушеннями слуху застосовують всі доступні їм форми мовлення (усне, писемне, дактильне, міміко-жестове мовлення), які дуже часто мають спотворений, видозмінений характер.

По-третє, правильний та конкретний, повноцінний та коректний сурдопереклад є кроскорекційною складовою здійснення науково вивіреної й практично апробованої педагогічно-виховної діяльності по відношенню до дітей з порушеннями слуху в умовах інтеграційних явищ та інклюзивного навчання.

По-четверте, педагог, який забезпечує навчально-виховний процес щодо дітей з порушеннями слуху, з метою повноцінного та якісного оволодіння ними всім різноманіттям знань, умінь і навичок, має досконало володіти окрім загально педагогічних компетенцій, також спеціальними сурдопедагогічними компетенціями, зокрема володіти дактильним, міміко-жестовим мовленням та вміти здійснити сурдопереклад.

По-п'яте, на сьогодні постає проблема випадіння інтегрованих осіб з порушеннями слуху із середовища нечуючих і не входження їх в середовище чуючих, яка потребує подальшого дослідження та вивчення фахівцями з різних галузей науки.

Відповідно щодо характерологічних особливостей міміко-жестового мовлення, а відповідно і сурдоперекладу необхідно пам'ятати про неможливість здійснення повноцінного порівняльного аналізу його з вербальною словесною мовою ґрунтуючись на вихідних позиціях семантики, лексики, граматики, морфології та синтаксису в класичному їх розумінні з точки зору звукової словесної мови. Міміко-жестове мовлення необхідно характеризувати виходячи з таких основних структурно-функціональних компонентів:

1. Кінетики як синтезу структури елементів жестових позначень слова (жестів).
2. Семантики як значеннєвої основи міміко-жестового мовлення.
3. Лексики як жестового складу міміко-жестового мовлення.
4. Граматики як набору практичних правил та норм, що реалізуються в процесі творення жестових речень та словосполучень:
 - морфології як складової структури творення жестових позначень слова;
 - синтаксису як складової структури творення жестових речень та словосполучень.

Тобто, з метою здійснення коректної та науково вивіреної характеристики міміко-жестового мовлення осіб з порушеннями слуху необхідно враховувати зазначені вище структурно-функціональні компоненти. Кінетика в міміко-жестовому мовленні включає в себе синтез всіх структурних елементів жестових позначень слів (жестів): конфігурації руки (або рук); локалізації жесту; характеристики руху руки (або рук); артикуляції (промовляння словесного образу жесту); міміки обличчя (з можливим додаванням пантоміми тіла).

Семантична сторона міміко-жестового мовлення виявляється у визначенні значень жестів, їх складових частин, жестових словосполучень і фразеологізмів. Тобто, кожна складова частина будь-якого жесту чи жестової фрази має певну значеннєву характеристику і творяться на основі виокремлення характерологічної типової для спільноти нечуючих осіб характеристики. Так, виділяються такі основні характеристики жестів: жести, що виражають дію (вказівки: запрошення, заборона, прохання); жести, що імітують дію (інсценувальні); жести, що імітують предмет (імітаційні); комбіновані жести (імітаційно-інсценувальні); жести, що описують форму предмету (описові); жести, що вказують на предмет, частину чи місце розташування предмету (вказівні); жести, що характеризують певну якість, предмету, явища (характеризуючі); жести, що зображають певну ознаку предмету, явища (характерологічні); жести, що копіюють словесні вирази (копіюючі); штучні жести (дактильні, недактильні, числові); власні жестові імена. Дані характеристики жестів застосовуються для опису всього об'єму знаків міміко-жестового мовлення та виступають складовою частиною сурдоперекладу.

Також, семантика простежується і в процесі творення жестової синонімії в міміко-жестовому мовленні, яка є повністю протилежною синонімії, що властива словесній мові. Наприклад, в міміко-жестовому мовленні один жест, умовно назвемо його «Крим», який відтворюється таким чином: конфігурація обох рук в положенні числових жестів «5» і «5», але долоні рук звернені до мовця, пальці спрямовуються вниз; кисті рук накладаються в паралельному положенні до грудної клітини; рух повторювальний, відбувається синхронно, обома руками, зверху вниз по грудній клітині, має декілька невербальних значень «Крим», «Кавказ», «Грузія», «Геленджик» тощо. В даному випадку можемо говорити про регресивну полісемію жестових знаків в міміко-жестовому мовленні осіб з порушеннями слуху і власну жестову синонімію.

Лексика міміко-жестового мовлення проявляється у визначенні жестового складу даної невербальної системи комунікації, тобто складає кількісну характеристику міміко-жестового мовлення. На сьогодні за загальними даними вітчизняних дослідників міміко-жестового мовлення, як форми комунікації осіб з порушеннями слуху, називається приблизно кількість жестів: 4-5 тисяч жестових позначень слів. Саме дана кількість жестів повноцінно забезпечує процес міжособистісної комунікації нечуючих осіб і існує як окрема побутова лексична група. До вербальних слів та словосполучень, які не використовуються в процесі спілкування осіб з порушеннями слуху, не існує жестових відповідників. Наприклад, жестового відповідника слів «синапс», «глутен», «ресивер» тощо в міміко-жестовому мовленні не існує, так само як і відсутні жестові відповідники словосполучень «адронний колайдер», «хромосомний набір» тощо. Хоча існує жестове заміщення неіснуючих знаків іншими зі збереженням дотримання словесної артикуляції, або відтворення слів засобами дактильного мовлення.

Грамматика міміко-жестового мовлення осіб з порушеннями слуху являє собою набір практичних правил та норм, що реалізуються в процесі творення жестових речень та словосполучень, тобто застосування особливостей граматичної будови міміко-жестового мовлення про які зазначалось вище на прикладах. Наприклад, в процесі невербального спілкування особа з порушеннями слуху спочатку зобразить предмет, а вже потім дію: речення «Я пишу книгу» буде передане такою послідовністю жестів «Я» — «книга» — «писати». Також грамматика міміко-жестового мовлення вміщує в себе морфологію і синтаксис, як складові граматичної основи невербальної системи комунікації. Морфологія міміко-жестового мовлення вміщує в себе особливості застосування в процесі невербального спілкування складових структур творення жестових позначень слова. Наприклад, в процесі спілкування нечуючий передаючи значення вартості певної речі, в переважній більшості зобразить слово «вартість» за допомогою жесту «стояти», так як у вихідній основі українського міміко-жестового мовлення лежить російське (радянське) міміко-жестове мовлення і слова на російській мові «стоять» та «стоимость» мають подібні частини кореневої основи «стой...». Хоча в літературному спілкуванні засобами міміко-

жестового мовлення існує відповідний жест «вартість», який зображується ніби імітація хлопання пачкою грошей в правій руці по розкритій долоні лівої руки.

Синтаксична основа міміко-жестового мовлення полягає у синтаксисі словосполучень і синтаксисі речень. Тобто висвітлює специфіку побудови жестового словосполучення та речення. Наприклад, словосполучення «нова сукня» особою з порушеннями слуху буде передане наступними жестами: «Сукня» — «новий», тобто в процесі невербального спілкування нечуючий прикметник зображує після іменника, а словосполучення «Не буду» передасть жестами в такій послідовності: «Бути» — «ні». Речення словесної мови «Куди ти їдеш?» буде також передаватись засобами невербальної комунікації в специфічній притаманній міміко-жестовому мовленню послідовності: «Ти» — «поїхати» (або «авто», залежно від рівня обізнаності нечуючого) — «куди».

Саме дані особливості кінетики, семантики, лексики, граматики, морфології та синтаксису і складають мовленнєву специфіку міміко-жестового мовлення, що в загальному плані відображає теорію даної невербальної форми мовлення та процесу сурдоперекладу.

Отже, підсумовуючи все вище сказане, міміко-жестове мовлення є специфічною формою спілкування осіб з порушеннями слуху і тих хто засвоїв дану систему невербальної комунікації. Міміко-жестове мовлення має свої особливості в процесі застосування в різних типах навчально-виховних закладів спеціальної та інклюзивної освіти та функціонує в світлі власних специфічних структурно-функціональних компонентів мовленнєвої основи. На знанні та адекватному використанні особливостей міміко-жестового мовлення й будується весь процес сурдоперекладу, який ставить за мету точне й повноцінне донесення інформаційного повідомлення особам з порушеннями слуху. Теорія міміко-жестового мовлення та сурдоперекладу базується на основі власне специфічних особливостях кінетики, семантики, лексики, граматики, морфології та синтаксису.

Список використаних джерел

1. Горлачов, О. С. Сурдопереклад в житті осіб з порушеннями слуху // Актуальні питання сурдопедагогіки : зб. наукових праць / за ред. Л.І.Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 17-28.
2. Шиф, Ж. И. Усвоение языка и развитие мышления у глухих детей. Москва : Просвещение, 1968. 318 с.
3. Морозова, Н. Г. О безъязычных глухонемых и овладении ими словесной речью // Вопросы языкознания. 1963. № 6. С. 56-58.
4. Ярмаченко Микола Дмитрович та розвиток української сурдопедагогіки : монографія / за ред. Л. І. Фомічової. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. 172 с.: ілюстр.

References

1. Horlachov, O. S. Surdopereklad v zhytti osib z porushennyamy sluxu // Aktual"ni pytannya surdopedahohiky : zb. naukovykh prac" / za red. L.I.Fomichovoyi. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2017. S. 17-28. [in Ukrainian].
2. Shyf, Zh. Y. Usvoenye yazyka y razvytye myshlenyya u hluxykh detej. Moskva : Prosveshhenye, 1968. 318 s. [in Russian].
3. Morozova, N. H. O bez"yazychnykh hluxonemykh y ovladenyyu ymy slovesnoj rech"yu // Voprosy yazykoznanyya. 1963. № 6. S. 56-58. [in Russian].
4. Yarmachenko Mykola Dmytrovych ta rozvytok ukrayins"koji surdopedahohiky : monohrafiya / za red. L.I.Fomichovoyi. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova, 2018. 172 s.: ilyustr. [in Ukrainian].

Горлачёв А. С. Теория мимико-жестового речи и сурдоперевода в структуре формирования точности семантических значений

Освещены особенности использования дактильной, мимико-жестовой речи и сурдоперевода в структуре специального, интегрированного и инклюзивного обучения детей с нарушениями слуха, в частности раскрыто осуществленный сравнительный анализ формирования точности семантических значений в процессе невербальной коммуникации. Описано проблему таких специфических форм коммуникации, как дактильная и мимико-жестовая речь в структуре общения лиц с нарушением слуха, и осуществленный системный анализ особенностей использования в учебно-воспитательном процессе детей с нарушениями слуха дактильной и мимико-жестовой речи с исходных позиций науки в формате Новой украинской школы. Определена, на основе проведенных психолого-педагогических и лингвистических исследований, специфика мимико-жестовой речи на основе структурно-функциональных компонентов речевой основы. Раскрыто теорию мимико-жестовой речи и сурдоперевода, которая базируется на основе собственно специфических особенностях кинетики, семантики, лексики, грамматики, морфологии и синтаксиса.

Ключевые слова: дактильная речь, мимико-жестовая речь, сурдоперевод, межличностная коммуникация, общение, семантика, лица с нарушениями слуха.

Horlachov O. S. Theory of sing language and sing language translation in the structure of the formation of the accuracy of semantic values

The features of the use of ductile finger spelling, sing language and sing language translation in the structure of special, integrated and inclusive education of children with hearing impairments are covered, in particular, a comparative analysis of the formation of accuracy of semantic values in the process of non-verbal communication is revealed. The problem described of such specific forms of communication, as finger spelling and sing language in the structure of communication of persons with hearing impairment, and implemented system analysis of the features of using finger spelling and sing language in the educational format of the New Ukrainian school. Determined, on the basis of the conducted psychological, pedagogical and linguistic studies, the specificity of sing language based on the structural and functional components of the speech base. The theory of sing language and sing language translation is disclosed, which is based on the specific features of kinetics, semantics, vocabulary, grammar, morphology and syntax.

Keywords: finger spelling, sing language, sing language translation, interpersonal communication, communication, semantics, persons with hearing impairments.

DOI 10.31392/NPU-nc.series19.2019.37.06

УДК 376-056.264-053.6(477)

Губарь О.Г., olgagubar82@gmail.com

**НАДАННЯ ЛОГОПЕДИЧНИХ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВИХ ПОСЛУГ ПІДЛІТКАМ В УКРАЇНІ
В УМОВАХ ОСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

У статті здійснено науково-теоретичний аналіз розвитку та переорієнтації логопедичної допомоги дітям підліткового віку в умовах сучасних освітніх змін. Проаналізовано основні державні та нормативні акти, що регламентують надання логопедичної допомоги в умовах інтегрованого навчання та виховання. Визначено основну мету та напрямки сучасної системи надання логопедичних корекційно-розвиткових послуг підліткам із порушеннями мовлення, які включають у себе взаємопов'язані напрямки: діагностичний, корекційно-розвивальний, консультативний та інформаційно-просвітницький. Установлено основні завдання кожного з напрямків, розкрито їхній зміст у забезпеченні кваліфікованої логопедичної допомоги підліткам у логопедичних кабінетах в умовах освітніх закладів. Розкрито зміст поняття «корекційно-розвиткові послуги», вимоги до якісного їх забезпечення підліткам з особливими освітніми потребами.

Ключові слова: підліток, порушення мовлення, особливі освітні потреби, інтеграція, корекційно-розвиткові послуги, логопедична допомога.

Логопедична допомога дітям, підліткам і дорослим в Україні як галузь науково-практичних знань пройшла тривалий шлях розвитку, а трансформаційний період розпочався в 90-х роках ХХ ст. і був зумовлений формуванням нового розуміння світу та визнання вперше в історії цивілізації рівності дітей із психофізичними порушеннями з іншими членами суспільства, їхнього права на самовизначення й самореалізацію власних можливостей і потреб, що знайшло відображення в Деклараціях ООН про права розумово відсталих осіб (1971), про права інвалідів (2006) тощо.

Аналіз історико-педагогічних джерел свідчить, що вивчення розвитку логопедичної допомоги в умовах спеціальної освіти різних категорій дітей тривалий час привертає увагу українських учених-дефектологів (Т. Берник, В. Бондар, І. Єременко, В. Золотоверх, Л. Одинченко, О. Таранченко, О. Шевченко, М. Ярмаченко [4; 7; 11; 20; 30; 33; 35] та ін.). Проте вони лише частково торкаються питання логопедичної допомоги підліткам, аналізуючи різні прояви мовленнєвих порушень та засоби їх подолання. Вивчення й узагальнення наукового досвіду вітчизняних і зарубіжних учених, який стосується історії розвитку спеціальної освіти й логопедії (А. Безлюдова, Л. Одинченко, В. Синьов, О. Таранченко, О. Шевченко, М. Ярмаченко [3; 20; 29; 30; 33; 35] та ін.) та логопедичної допомоги (Т. Берник, В. Золотоверх, М. Шеремет [4; 7; 34] та ін.), становить основу дослідження.

Увага ряду науковців (Г. Афузова, Ю. Бистрова, С. Геращенко, В. Гладуш, О. Коган, В. Кротенко, О. Омелянович [2; 6; 9; 10; 12; 15; 21]) спрямована на розвиток особистісних функцій, когнітивних